

Waarom Toren van Babel? (English translation below)

Nieuwe visies op een oude mythe

Met de Open Call *Toren van Babel* nodigen Bijbels Museum en Stedelijk Museum Breda kunstenaars uit om nieuwe, en hedendaagse visies te geven op de oude mythe. Vrijwel iedereen heeft wel een beeld bij de *Toren van Babel*. Pieter Breughels schilderij in de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen is wereldberoemd.

De bron van dit alles is de mythe over het begin van de 'Babylonische spraakverwarring' tussen mensen in het eerste boek van de Bijbel. Het idee van een toren die de hemel wil bereiken en van de daaropvolgende spraakverwarring is niet uniek voor deze traditie. Ook in andere culturen duiken soortgelijke verhalen op over de oorsprong van taal en de verspreiding ervan over de aarde.

Deze mythe lijkt vandaag nog even actueel als 3000 jaar geleden, toen hij werd opgetekend. Die spraakverwarring, zowel tussen mensen die verschillende talen spreken als tussen mensen die wél dezelfde taal spreken, duurt nog steeds voort. We lijken ver verwijderd van het spreken van 'een en dezelfde taal'. Want mensen 'die dezelfde taal spreken', begrijpen elkaar en kunnen samen torens bouwen. We vragen bij de Open Call *Toren van Babel* specifiek aandacht voor de rol van taal in de samenleving, in de breedste zin van het woord. Denk bijvoorbeeld aan AI, lichaamstaal, jongerentaal et cetera.

Thema

'Ooit werd er op de hele aarde één enkele taal gesproken'. Die prachtige eerste zin van het verhaal prikkelt en inspireert. Meerstemmigheid en (Babylonische) spraakverwarring binnen de maatschappij is nog altijd actueel. Een samenleving heeft een gemeenschappelijke taal nodig om ambities te realiseren en problemen het hoofd te bieden. Om veiligheid en rechtvaardigheid te waarborgen, en kennis te ontwikkelen en over te dragen. En ook om een cultuur te voeden en te delen.

Zijn de kunsten en in het bijzonder de beeldende kunst zo'n taal? Zijn ze verbindend of verdelend en zelfs polariserend? Kan (beeldende) kunst een bijdrage leveren aan de noodzaak en behoefte om 'het collectief' te versterken?

En wat is taal, wat is de functie ervan? Taal is een code om informatie over te dragen, om te communiceren en luisteren, meerstemmigheid uit te dragen, spraakverwarring te stichten of om elkaar niet te verstaan – zowel als we feitelijk dezelfde taal spreken, als wanneer we dat niet doen. Taal staat in deze tijd immers ook ter discussie als communicatiemiddel. Het perspectief van de zender wordt kritisch beschouwd, denk aan de *male gaze* of de *white gaze*. Een gesprekspartner kan – zonder dat je het merkt – een *chatbot* zijn. De sturing van sociale media via het gebruik van algoritmen bepaalt in sterke mate wat voor informatie we tot ons nemen. Belangrijke vormen van taal zijn ook lichaamstaal, gebarentaal en beeldtaal, en ook taal van dieren en (chemisch en elektrisch) bij planten.

Toren van Babel in verschillende bronnen

In het eerste boek van de Bijbel staat de mythe van de toren van Babel. Na de zondvloed (het verhaal over de ark van Noach) trokken de mensen 'in oostelijke richting' en vestigden zich in het zuiden van Mesopotamië, het huidige Irak. Daar besloten ze een stad te bouwen met een toren die tot de hemel reikte, om zo beroemd te worden en ervoor te zorgen dat ze niet over de hele aarde verspreid zouden raken. Het liep echter anders. God daalde af om te kijken naar de stad en de toren. Het zinde God niet. Hij 'bracht verwarring in de taal' zodat ze elkaar niet meer verstonden. God verspreidde de mensen van daar over de hele aarde. Het bouwwerk kwam vanwege de 'Babylonische spraakverwarring' nooit af.

De Bijbel is slechts een van de bronnen waarin de toren van Babel voorkomt, met een heel beknopte tekst over het onderwerp. De toren van Babel wordt ook besproken in joodse, klassieke en vroegchristelijke bronnen, zoals in de werken van de Griekse historicus Herodotus (ca. 484-425 v. Chr.) en de joodse geschiedschrijver Flavius Josephus (ca. 37-100 n. Chr.). Dankzij deze bronnen, die in de 15e en 16e eeuw herontdekt, vertaald en gedrukt werden, kwam er meer informatie over de opdrachtgever, de redenen voor de bouw en het uiterlijk verval van de toren. Daarnaast verschenen er

vanaf de 16e eeuw reisverslagen, met een beschrijving van gevonden ruïnes. Deze bronnen waren van grote invloed op de kunst.¹

Ook buiten de Bijbelse traditie bestaan verhalen die opmerkelijk veel gelijkenissen vertonen met dat van Babel. In verschillende culturen komt het motief van een toren, een hemelbestorming of een moment van spraakverwarring terug. Zo vertellen sommige Midden-Amerikaanse mythen over een hoge piramide die door goddelijke toorn werd vernietigd, waarna de mensen verspreid raakten en elkaars taal niet meer verstonden. In Mesopotamië zelf verwezen tempeltorens (ziggurats) al naar de verbinding tussen hemel en aarde. En ook in Aziatische, Afrikaanse en inheemse tradities bestaan verhalen over een verloren gemeenschappelijke taal of over de grenzen van menselijke hoogmoed. Door deze mondiale echo's laat de mythe van Babel zich lezen als een universeel verhaal over menselijke ambitie, communicatie en vervreemding.

Historische verbeeldingen van Babel

De toren van Babel vormde al in middeleeuwse handschriften en incunabelen een regelmatig voorkomende (kleine) illustratie van het Bijbelse verhaal, maar vanaf circa 1500 werd de toren een zelfstandig onderwerp in de kunst van de Nederlanden. Tot aan het einde van de 17^e eeuw bleven afbeeldingen van de toren buitengewoon populair. Landschap, klassieke, oosterse en plaatselijke architectuur en fantasie kwamen bijeen in deze kunstwerken. Vaak bevatten de werken een (verborgen) politieke lading. Er zijn tegenwoordig meer dan 200 schilderijen uit deze twee eeuwen bekend (waarvan zo'n 100 in openbare instellingen), zo'n 40 grote prenten voor prentbijbels en prentseries, meerdere wandtapijten en muurschilderingen en een 20-tal (ontwerp)tekeningen. Het hoogtepunt van de productie vond plaats in Antwerpen tussen 1575 en 1625, beroemdst zijn de torens van Pieter Bruegel de Oude uit 1563 en ca. 1585-1595.

Klik [hier](#) voor een aantal inspirerende historische voorbeelden, bijeengebracht door Marike van Roon in haar binnenkort te verschijnen boek *De toren van Babel in de kunst 1500-1650*.

Meerstemmigheid

Voor de Open Call is de selectiecommissie op zoek naar 'meerstemmigheid': we kunnen als mensen uit één groep, land of cultuur meerdere visies hebben op hetzelfde onderwerp. In een gezonde samenleving kunnen en mogen die naast elkaar bestaan. De laatste jaren lijkt daar in onze samenleving echter steeds minder ruimte voor, en lijken groepen die in hun eigen context (bubbels) leven, steeds vaker hun eigen waarheid te creëren. Als we allemaal in onze eigen bubbel vertoeven, wat weten we dan van en over elkaar? Voor ieder mens is het van belang om zich te kunnen uiten, gehoord te worden en er met de eigen denkbeelden te mogen zijn. Het kennis nemen van overtuigingen en inzichten van anderen, kan onze leefwereld vergroten. Kunstenaars zijn bij uitstek degenen die vorm en kleur geven aan meerstemmigheid.

¹ Bron: Onderzoek van Marike van Roon naar de toren van Babel in de (schilder-)kunst, dat binnenkort in boekvorm verschijnt in het Engels en Duits.

De toren van Babel *van*/Tower of Babel by Pieter Bruegel I, ca 1560 (Museum Boijmans van Beuningen Rotterdam)

Why Tower of Babel?

New perspectives on an ancient myth

With the *Tower of Babel* Open Call, the Bijbels Museum and Stedelijk Museum Breda invite artists to offer new, contemporary perspectives on this ancient myth. Almost everyone has an image of the Tower of Babel. Pieter Breughel's painting in the collection of Museum Boijmans Van Beuningen is world-famous.

The source of all this is the myth about the beginning of the “Babylonian confusion of tongues” among people in the first book of the Bible. The idea of a tower reaching for the heavens and the ensuing confusion of tongues is not unique to this tradition. Similar stories about the origin of language and its spread across the earth also appear in other cultures.

This myth seems as relevant today as it was 3,000 years ago when it was recorded. That confusion of tongues, both between people who speak different languages and between people who do speak the same language, continues to this day. We seem far removed from speaking “one and the same language”. Because people “who speak the same language” understand each other and can build towers together. In the Open Call *Tower of Babel*, we specifically draw attention to the role of language in society, in the broadest sense of the word. Think, for example, of AI, body language, youth language, etc.

Theme

‘Once upon a time, there was only one language spoken on the whole earth’. That beautiful first sentence of the story stimulates and inspires. Polyphony and (Babylonian) confusion of tongues within society are still relevant today. A society needs a common language to realise its ambitions and tackle problems. To guarantee security and justice, and to develop and transfer knowledge. And also to nurture and share a culture.

Are the arts, and visual arts in particular, such a language? Do they connect or divide, and even polarise? Can (visual) art contribute to the necessity and need to strengthen “the collective”?

And what is language, what is its function? Language is a code for conveying information, for communicating and listening, for expressing polyphony, for creating confusion or for misunderstanding each other – both when we actually speak the same language and when we do not. After all, language is currently also under discussion as a means of communication. The perspective of the sender is viewed critically, think of the male gaze or the white gaze. A conversation partner can be a chatbot without you even noticing. The control of social media through the use of algorithms largely determines what information we take in. Important forms of language also include body language, sign language and visual language, as well as the language of animals and (chemical and electrical) language in plants.

Tower of Babel in various sources

The first book of the Bible contains the myth of the Tower of Babel. After the flood (the story of Noah's Ark), people travelled “eastwards” and settled in southern Mesopotamia, present-day Iraq. There they decided to build a city with a tower that reached to the heavens, in order to become famous and ensure that they would not be scattered across the earth. However, things turned out differently. God descended to look at the city and the tower. God was not pleased. He “confused their language” so that they could no longer understand each other. God scattered the people from there across the earth. The structure was never completed because of the “Babylonian confusion of tongues”.

The Bible is just one of the sources in which the Tower of Babel appears, with a very brief text on the subject. The Tower of Babel is also discussed in Jewish, classical and early Christian sources, such as in the works of the Greek historian Herodotus (c. 484-425 BC) and the Jewish historian Flavius Josephus (c. 37-100 AD). Thanks to these sources, which were rediscovered, translated and printed in the 15th and 16th centuries, more information became available about the client, the reasons for the construction and the apparent decline of the tower. In addition, from the 16th century onwards,

travelogues appeared, describing the ruins that had been found. These sources had a major influence on art².

Even outside the Biblical tradition, there are stories that bear remarkable similarities to that of Babel. In various cultures, the motif of a tower, an assault on heaven or a moment of confusion of tongues recurs. For example, some Central American myths tell of a high pyramid that was destroyed by divine wrath, after which the people scattered and no longer understood each other's language. In Mesopotamia itself, temple towers (ziggurats) already referred to the connection between heaven and earth. And in Asian, African and indigenous traditions, there are also stories about a lost common language or about the limits of human hubris. These global echoes allow the myth of Babel to be read as a universal story about human ambition, communication and alienation.

Historical depictions of Babel

The Tower of Babel was already a common (small) illustration of the biblical story in medieval manuscripts and incunabula, but from around 1500 onwards, the tower became an independent subject in the art of the Low Countries. Images of the tower remained extremely popular until the end of the 17th century. Landscape, classical, oriental and local architecture and fantasy came together in these works of art. The works often contained a (hidden) political message. Today, more than 200 paintings from these two centuries are known (about 100 of which are in public institutions), as well as about 40 large prints for illustrated Bibles and print series, several tapestries and murals, and about 20 (design) drawings. The peak of production took place in Antwerp between 1575 and 1625, the most famous being the towers by Pieter Bruegel the Elder from 1563 and ca. 1585-1595.

[Click here](#) for a number of inspiring historical examples, compiled by Marike van Roon in her forthcoming book *De toren van Babel in de kunst 1500-1650* (The Tower of Babel in Art 1500-1650).

Polyphony

For the Open Call, the selection committee is looking for “polyphony”: as people from one group, country or culture, we can have multiple views on the same subject. In a healthy society, these can and should coexist. In recent years, however, there seems to be less and less room for this in our society, and groups living in their own contexts (bubbles) seem to be increasingly creating their own truths. If we all stay in our own bubbles, what do we know about each other? It is important for every person to be able to express themselves, to be heard and to be allowed to have their own ideas. Learning about the beliefs and insights of others can broaden our world. Artists are pre-eminently the ones who give shape and colour to polyphony.

² Source: Research by Marike van Roon into the tower of Babel in art (and painting), which will soon be published in book form in English and German.